

Motion till riksdagen 2025/26:3895

av **Nooshi Dadgostar m.fl. (V)**

med anledning av prop. 2025/26:78 En grundlagsskyddad aborträtt samt utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten och rätten till medborgarskap

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår förslaget om att införa en möjlighet att begränsa rätten till abort för andra än svenska medborgare i 2 kap. 25 § första stycket 7 regeringsformen.
2. Riksdagen avslår förslaget till ändring i regeringsformen som syftar till att göra det möjligt att återkalla medborgarskap vid oriktiga eller vilseledande uppgifter eller annat otillbörligt handlande.
3. Riksdagen avslår förslaget till ändring i regeringsformen som syftar till att göra det möjligt att återkalla medborgarskap om någon är dömd för ett brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska se till att lagändringen och kommande följdlagstiftning som innebär en begränsning av föreningsfriheten för sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att nå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel ska utvärderas efter fem år och tillkännager detta för regeringen.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår i sin proposition att rätten till abort införs som en ny grundläggande fri- och rättighet i regeringsformen.

Vidare föreslås en möjlighet att meddela föreskrifter om att det svenska medborgarskapet ska fräntas den som är medborgare i en annan stat och som har förvärvat medborgarskapet genom oriktiga eller vilseledande uppgifter eller genom annat otillbörligt handlande, detta oaktat om de oriktiga uppgifterna lämnats med eller utan uppsåt.

Regeringen föreslår även att den som har dömts för brott som allvarligt skadar Sveriges

vitala intressen ska kunna frångå sitt medborgarskap. De nya möjligheterna omfattar endast den som även är medborgare i en annan stat.

Regeringen föreslår även att föreningsfriheten ska få begränsas när det gäller samman- slutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel.

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2027.

Vänsterpartiets ställningstagande

Rätten till abort

Regeringens förslag innebär att det införs en bestämmelse i regeringsformen som anger att den som är gravid har rätt att avbryta sin graviditet enligt bestämmelser som med- delas i lag.

För Vänsterpartiet är kvinnans rätt till sin egen kropp en självklar rättighet och likaså rätten till fri abort. Alla kvinnor ska ha rätt att bestämma över sin egen kropp. Fri abort är en förutsättning för att alla barn som föds ska vara välkomna men är också en hälso- fråga för kvinnor, både fysiskt och psykiskt. Det är kvinnans rätt att avgöra om och när hon vill ha barn.

Rätten till säker abort är lagfäst i Sverige, men långt ifrån en självklarhet. Tvärtom ifrågasätts aborträtten ständigt. Runt om i världen skärps abortlagstiftningen. Vänster- partiet motsätter sig varje inskränkning i aborträtten och menar att Sverige aktivt måste arbeta för flickors och kvinnors rättigheter i hela världen. Vi vet att inskränkningar i aborträtten inte innebär färre, utan bara farligare, aborter. Även om situationen inte är densamma i Sverige som t.ex. i USA så har frågan aktualiserats mycket de senaste åren med skrämmande exempel också från Europa. I dag påstår sig samtliga riksdagspartier värna den lagfästa rätten till fri abort t.o.m. vecka 18. Men även i Sverige finns grupper som ifrågasätter och kritiserar den svenska rätten till abort. Exempel från vår omvärld visar tydligt att vi inte kan ta aborträtten för given. I dag kan rätten inskränkas genom ett enkelt riksdagsbeslut. Vänsterpartiet anser därför att skyddet för aborträtten måste stärkas. Därför står vi bakom regeringens förslag om ett skydd i grundlagen.

Skyddet bör dock omfatta alla kvinnor, oavsett härkomst och medborgarskap. Regeringen har dock valt att föreslå att begränsningar ska få göras genom vanlig lag i fråga om rätten att avbryta en graviditet för andra än svenska medborgare. Det finns förvisso redan i dag möjligheter till sådana begränsningar i regeringsformen som gäller utländska medborgare t.ex. när det gäller yttrandefriheten, informationsfriheten, mötesfriheten, demonstrationsfriheten, föreningsfriheten och religionsfriheten (2 kap. 25 § RF). Detta är dock inte tillräckliga skäl för att även begränsa rätten till abort.

Sveriges Kvinnoorganisationer och Uppsala universitet avstyrker eller ifrågasätter regeringens förslag. Som skäl anförs att rätten att avbryta en graviditet bör vara lika för alla som befinner sig i Sverige oavsett medborgarskap. Vänsterpartiet instämmer i den bedömningen.

Riksdagen bör avslå förslaget om att införa en möjlighet att begränsa rätten till abort för andra än svenska medborgare i 2 kap. 25 § regeringsformen. Detta bör riksdagen besluta.

Möjligheter att återkalla medborgarskap

Sverige har en lång tradition av att se medborgarskapet som ett redskap för integration. Svenskt medborgarskap bidrar positivt till individens integrationsprocess, vilket gynnar både individen och samhället i stort. Medborgarskap medför en rad rättsverkningar, däribland rätten att rösta i riksdagsval. Medborgarskapet kan även påverka möjligheten att resa utomlands och möjligheten för familjemedlemmar att få uppehållstillstånd genom anknytning. För ett demokratiskt samhälle är det av stor vikt att personer som är bosatta i landet sedan lång tid ges rätt att fullt ut delta i demokratiska processer. I dag är huvudregeln att ingen svensk medborgare som är eller har varit bosatt i Sverige kan fräntas sitt medborgarskap (2 kap. 7 § andra stycket RF). Vidare kan en svensk medborgare aldrig utvisas (2 kap. 7 § första stycket RF).

Att frågå principen om att medborgarskapet är lika för alla skulle innebära genomgripande förändringar av den svenska medborgarskapsrätten. Det är lätt att vid en första anblick se det rimliga i att kunna återkalla medborgarskapet för en person som lämnar avgörande oriktiga uppgifter eller handlat på ett otillbörligt sätt, t.ex. genom mutor eller luredrejeri. Likaså är det inte helt orimligt att en person som dömts för brottslighet som allvarligt hotar säkerheten i landet kan fräntas sitt medborgarskap. Det finns även en viss inbyggd skyddsmekanism i förslaget eftersom medborgarskapet enligt kommittén enbart ska kunna fräntas den som har dubbelt medborgarskap, för att undvika statslöshet. Dock öppnar dessa förändringar upp för olika tolkningar och olika starka medborgarskap. Det riskerar att samhället dras isär ytterligare. Vänsterpartiet anser därför att de av regeringen föreslagna ändringarna gällande återkallelse av medborgarskap inte ska genomföras.

Vid oriktiga eller vilseledande uppgifter eller annat otillbörligt handlande

Regeringen föreslår i sin proposition en ändring i regeringsformen som innebär att det får föreskrivas i vanlig lag att det svenska medborgarskapet ska fräntas den som har förvärvat medborgarskapet genom oriktiga eller vilseledande uppgifter eller genom annat otillbörligt handlande. Regeringen konstaterar även att det inte är relevant om vilseledandet har skett uppsåtligt eller inte (prop. 2016/17:180 s. 233). Den föreslagna bestämmelsen innebär därmed inget krav på att de oriktiga eller vilseledande uppgifterna ska ha lämnats medvetet eller med uppsåt.

Civil Rights Defenders (CRD) och Institutet för mänskliga rättigheter avstyrker förslaget eftersom det enligt dem inte har presenterats tillräckligt tungt vägande skäl för att motivera en så långtgående inskränkning i medborgarskapsskyddet. Även Landsorganisationen (LO) och Västra Götalandsregionen avstyrker förslaget och anser att det vore mer ändamålsenligt att stärka processen kring medborgarskapet och på så sätt förebygga att människor får medborgarskap på felaktiga grunder. LO befärar att förslaget riskerar att skapa en tredje kategori personer som i praktiken är statslösa och som inte kan integreras i landet på ett önskvärt sätt. Lunds tingsrätt ifrågasätter om den lägsta tillåtna nivån enligt internationella åtaganden är eftersträvarsvärd när det gäller grundläggande fri- och rättigheter. Forum – idéburna organisationer med social inriktning avstyrker förslaget och anser att det riskerar att drabba redan utsatta grupper och öppna upp för en selektiv rättstillämpning. Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen för fram att en inkluderande demokrati och en omfattande rättsstat kräver ett okränkbart medborgarskap och avstyrker därför att förslaget genomförs. Avdelningen anser också att medborgarskap inte bör kunna fräntas någon annan än den

som har lämnat de oriktiga uppgifterna, att regleringen inte bör gälla retroaktivt och att det bör införas preskriptionsregler. Institutet för mänskliga rättigheter anser att barn inte kan anses vara ansvariga för oriktiga uppgifter som lämnas av deras föräldrar. Förslaget att barn ska kunna bli av med sitt medborgarskap på grund av uppgifter som föräldrarna har lämnat kan enligt institutet även ifrågasättas utifrån barnkonventionen och Europa-konventionen.

Riksdagen bör avslå förslaget till ändring i regeringsformen som syftar till att göra det möjligt att återkalla medborgarskap vid oriktiga eller vilseledande uppgifter eller annat otillbörligt handlande. Detta bör riksdagen besluta.

Om någon är dömd för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen

Regeringen föreslår också en bestämmelse i regeringsformen som innebär att det får föreskrivas i vanlig lag att det svenska medborgarskapet ska frångås den som har dömts för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen.

Vänsterpartiet anser att det är anmärkningsvärt att regeringens förslag i denna del är mer omfattande än det som 2023 års fri- och rättighetskommitté lade fram i utredning SOU 2025:2. Utredningens förslag omfattar endast brott som allvarligt hotar rikets säkerhet och brott som omfattas av Internationella brottmålsdomstolens jurisdiktion. Remissinstanserna har därmed inte fått möjlighet att ta ställning till det slutliga förslaget i propositionen, vilket är en avsevärd brist.

Ett antal remissinstanser, däribland CRD, Institutet för mänskliga rättigheter och Svenska kyrkan, avstyrker *utredningens* förslag. Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen anser att det vore främmande att använda förlust av medborgarskap som en straffrättslig påföljd och att en inkluderande demokrati och en omfattande rättsstat kräver ett okränkbart medborgarskap. Forum – idéburna organisationer med social inriktning anser att förslaget riskerar att drabba redan utsatta grupper och öppna upp för en selektiv rättstillämpning. LO befärar att förslaget riskerar att skapa en tredje kategori personer som i praktiken är statslösa och som inte kan integreras i landet på ett önskvärt sätt. Umeå universitet anser att förslaget skulle innebära en principiellt farlig förskjutning där staten gör skillnad mellan goda och dåliga medborgare. Sveriges advokatsamfund är tveksamt till förslaget och anser att en sådan rättighetsbegränsande grundlagsändring bör genomföras endast om det finns mycket starka skäl.

Noterbart är att även Timbro i ett brev den 11 december 2025 till konstitutionsutskottets ledamöter påtalar det anmärkningsvärda i att förslaget saknar rättssäkerhetsgarantier och inte går att överklaga.

Vänsterpartiet befärar att regeringen, genom att gå ännu längre än utredningen, öppnar upp för ett godtyckligt återkallande av medborgarskap, detta eftersom ”brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen” kommer att definieras genom vanlig lag och inte, t.ex. genom en brottskatalog, i grundlagen. Det innebär i praktiken att grundlagsskyddet för medborgarskap kan komma att urholkas väsentligt, vilket riskerar att allvarligt skada vår demokrati.

Riksdagen bör avslå förslaget till ändring i regeringsformen som syftar till att göra det möjligt att återkalla medborgarskap om någon är dömd för brott som allvarligt skadar Sveriges vitala intressen. Detta bör riksdagen besluta.

Begränsad föreningsfrihet för kriminella organisationer

Regeringen föreslår även en ändring i regeringsformen som innebär att föreningsfriheten får begränsas i vanlig lag när det gäller sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel. Syftet med bestämmelsen är att möjliggöra begränsningar av föreningsfriheten i förhållande till kriminella nätverk och andra former av organiserad brottslighet. Den organiserade brottsligheten har tagit sig allt grövre uttryck, vilket märks på den stora ökningen av dödligt skjutvapenvåld och sprängdåd, som utgör ett allvarligt hot även mot personer utanför den kriminella miljön. Dessutom involveras även barn och ungdomar i kriminella nätverk och utnyttjas för att t.ex. sälja narkotika, förvara pengar, vapen och narkotika samt utföra grova våldsbrott. En stor del av den brottslighet som begås inom kriminella nätverk är alltså sådan att den utgör ett hot mot samhället med mycket allvarliga effekter (s. 50 prop. 2025/26:78). Särskilda straffbestämmelser om deltagande i eller annat samröre med en kriminell organisation finns redan i de flesta andra länder i Europa.

En majoritet av remissinstanserna, däribland Ekobrottsmyndigheten, Polismyndigheten, Timbro och Åklagarmyndigheten, instämmer i eller har inga invändningar mot att det införs utökade möjligheter att begränsa föreningsfriheten när det gäller kriminella sammanslutningar. Riksdagens ombudsmän anser att kommitténs resonemang framstår som väl underbyggda. Umeå universitet är i princip positivt till en möjlighet att begränsa föreningsfriheten när det gäller grovt kriminella sammanslutningar. Flera remissinstanser, däribland CRD, Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Saco, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och Uppsala universitet, anser däremot att de redovisade skälen för att utöka möjligheterna att begränsa föreningsfriheten inte är tillräckliga.

Vänsterpartiet har tidigare anfört att vi inte vill kriminalisera människor för deras tankar eller vilka organisationer de tillhör, utan att fokus måste ligga på att förhindra och bestraffa de brottsliga gärningar som enskilda, själva eller tillsammans med andra, begår. Vi anser att den organiserade brottsligheten är av allvarlig och systemhotande natur och ett av de största hoten mot demokratin, det fria utövandet av mänskliga rättigheter och den ekonomiska och sociala utvecklingen. Det är därför, och ska vara, straffbart att begå brott som typiskt sett begås av kriminella sammanslutningar. Det behövs även kraftfulla åtgärder för att öka tryggheten i samhället och för att minska skjutningar och sprängningar. Det är centralt att polis och åklagare ges rätt förutsättningar för att utreda och lagföra dessa, ofta svårutredda, brott. Nyrekryteringen av barn och unga in i kriminalitet måste stoppas. Hela samhället måste samarbeta för att stärka det förebyggande arbetet framför allt genom en stärkt välfärd och investeringar i skola, socialtjänst och en meningsfull fritid. Den organiserade brottsligheten finner hela tiden nya vägar och nya metoder för att existera. Överallt där det finns möjlighet att tjäna pengar finns en risk att personer, genom att använda sig av legala verksamheter, agerar i kriminellt syfte. En sådan arena är den privata välfärdsmarknaden. Vi måste stoppa den brottslighet som finansieras genom skattemedel och som bitit sig fast i välfärdssektorn genom oseriösa företag som driver t.ex. vårdcentraler, vaccinationsmottagningar, HVB-hem och LSS-verksamhet.

Eftersom Vänsterpartiet inser att situationen är mycket allvarlig är vi beredda att acceptera regeringens förslag om en möjlighet att begränsa föreningsfriheten för kriminella organisationer.

Det finns en legitim oro för att lagändringen på sikt kan hota fackföreningsrörelsen och folkrörelser. Förslaget fokuserar dock på sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att uppnå ekonomisk vinning eller annan otillbörlig fördel. Regeringen anger i propositionen att bestämmelsen inte ska kunna användas mot opinionsbildning, facklig organisering eller civil olydnad. Vänsterpartiet kommer att bevaka att det efterlevs och att kommande följdlagstiftning utformas på ett avgränsat, proportionellt och rättssäkert sätt. Den demokratiska organiseringen måste och ska skyddas. Ett sätt att säkerställa detta är att utvärdera effekten av grundlagsändringen, dels för att se om syftet uppnåtts, dels för att se om följdlagstiftningen fått andra oavsedda konsekvenser.

Regeringen ska tillse att lagändringen och kommande följdlagstiftning som innebär en begränsning av föreningsfriheten för sammanslutningar som ägnar sig åt allvarlig brottslighet för att nå ekonomisk eller annan otillbörlig vinning ska utvärderas efter fem år. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Nooshi Dadgostar (V)

Andrea Andersson Tay (V)

Nadja Awad (V)

Samuel Gonzalez Westling (V)

Tony Haddou (V)

Lotta Johnsson Fornarve (V)

Isabell Mixter (V)

Vasiliki Tsouplaki (V)